Ann. IX. | ROMAE, Kal. Septembribus MDCCCCVI. | Num. IX.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

SEMEL IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum,* est: in Italia Libellarum 4,80; ubique extra Italiam Lib. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; M. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in commentarii operculo Lib. 0.10 pro *unoquoque centimetro quadrato.*

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud GEBETHNER ET WOLF — VARSAVIAE POLONORUM, Rakcwskie Przedmiescie. 15.

Apud "KRONIKA RODZINNA" — VARSAVIAE POLONORUM, Krakowskie Przedmiescie, 6.

IN ANGLIA

Apud BURNS AND OATES — LONDON W. 28, Orchard Street.

IN GERMANIA

Apud FRIDERICUM PUSTET, S. Sed. Ap et S. Rit. Congr. Typ. — RATISBONAE in BAVARIA.

IN CANADA

Apud LIBRAIRIE GRANGER FRÈRES — MONTREAL, 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCVI

SUPELLEX AD RES DIVINAS.

Commentarii VOX URBIS administratio recto tramite suppeditat supellectilem omnem, qua tum in templis, tum in oratoriis ad res divinas uti solemus.

Mandata ad VOCIS URBIS administratorem (Romam, *via Alessandrina, 87*) mittantur, res praecise indicando quae quisque sibi cupit. Gratuito sumptuum aestimatio fiet.

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus quod de negotiis Ecclesiasticis esset; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

SATURIO Comoedia latinis versibus conscripta a clarissimo viro Ioanne Baptista Francesia et per Commentarii VOX URBIS paginas vulgata, in volumen redacta est, quod apud Commentarii eiusdem administratorem venale prostat lib. 1.

IN LUDIS LITTERARUM OPTIMA TIRONIBUS SCENICE AGENDI EXERCITATIO.

Ann. IX. ROMAE, Kal. Septembribus MDCCCCVI. Num. IX.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 4,80 — Ubique extra Italiam:
Lib. 6,25, Doll. 1,25, Sch. 5, M. 5, Rubl. 3, Coron. 6,25

SEMEL IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

DE SILVIS LEGE PROTUENDIS.

Quum Aloisiana Nordicae Americae in urbe recens liberalium artium recensio habita est, tum civium, tum peregrinorum oculos vehementer perculit silvana exhibitio, eaque praesertim quam Germani paraverant, ut ostenderent quo cultu quibusque curis silvae servandae essent, et quae negotia earum a conservatione procedant.

Ars enim silvarum protuendarum tunc tantum initur ac florescit, quum metus in regione supervenit ne, caesis paullatim absque ulla prudentia in dies frequentius arboribus, expoliata sensim coma sua viridi montes appareant. Tunc enim corruentes altis ex iugis aquae subiectos agros, nullis interpositis obstaculis, inundant, domus evertunt, pecudes submergunt sataque vastant. Itaque a proximis regionibus emere quotannis magno pretio lignorum pondus oportet, quod patria terra secus obtulisset; deficit ad ferreos viarum tramites deducendos ligneum solum; trabes desunt ad naves exstruendas. Quo defectu sane Iberiae gentis infirmitas primum apparuit, quum ligno deficiente, naves confici haud iam possent, ita ut navale cum Americis commercium maximum minui sensim necesse ei fuerit.

❁

Itaque ab aetate usque Lodovici XIV, Galliae regis, de silvis caedendis leges illic latae sunt, ne ligna deficerent, anno nimirum MDCLXIX. Regis exemplum brevi Germanici minores principes nonnulli imitati sunt. Siegen enim Comes edicto prohibuit ne arbores caederentur, qui certam magnitudinem haud praeseferrent; quamquam his edictis non silvas tantum reges tuebantur quam venationes suas. Ex una tamen in alteram tutelam leges sunt brevi commutatae ut utramque amplexarentur: idque maxime quum ligna ad comburendum nordicas per regiones ne deficerent reges pertimescebant. Tum legibus instituerunt venatorios vigiles, cautumque est ut arbores veteres servarentur novique consererentur.

Paullatim vero, diuturna experientia duce, errores multos vitare licuit, artemque silvarum conservandarum provehi optime; iteratisque crebro probationibus late per Germaniam silvestres, quas dixerunt, scholae institutae sunt. Documenta quidem in iis tradita experientia tantum primum deducta sunt: mox autem negotium ingens in silvarum cultu latere innotuit ad finitimis omnibus disciplinis, ut ita dicam, subveniendum, sive bothanicae sive zoologicae, tandemque, atque maxime, oeconomicae disciplinae, quam postremam silvestris oeconomiae scientiam *(Forstfinanzwissenschaft)* Germanici nuncuparunt.

Cuius nempe auxilio pecuniae summa computatur, quae in silvam aliquam, eroganda sit, eiusque fructus, modique et rationes, quibus pecunia illa multiplicetur.

❁

In Germania igitur silvae omnes, quae sive ad municipia sive ad sodalitates pertinent, reipublicae tutelae subiiciuntur, earumque custodes certis in scholis erudiuntur et peculiari titulo donantur. Praecipua autem eorum cura triplex: et serere singulis in regionibus iuxta loci humique naturam arbores, quae citius crescant optimaque ligna afferant; eos caedere ac tuta temporis opportunitate vendere; simul autem ita colere ac servare, ut nepotibus silvae custodiantur integrae et densae ut hodie virescunt.

Silvarum vero custodes ex adolescentibus qui gymnasii scholas emensi fuerint eliguntur, non tamen antequam unum saltem ad annum militaverint. Mox in silvis exerceri, duce dato et magistro, eos oportet, deinde ad duos annos in silvestri schola Eberswalde aut Münden in urbibus esse, atque mox publicae oeconomiae disciplinam ediscere. Iterum postquam ad triennium in silvis rei operam dederint, stipendia mereri incipiunt; iisque, non tamen ante trigesimum quintum aetatis annum, certum silvarum spatium custodiae traditur.

❁

Sed iam apud Americanos quoque Germanorum exempla, Germano auctore Steuben dynasta, invalescunt. Qui quidem quum celebraretur Nordicae Americanae reipublicae commemoratio saecularis, omnes eius regiones ad rem peragravit, ut de silvis custodiendis leges conderentur. Nec frustra: Cincinnati enim in urbe inita tunc est eius iuxta documenta « silvestris sodalitas americana », atque paulo post legislatores ipsi certam pecuniam constituerunt ut silvestris schola eos inter qui agrorum cultui publice praeponuntur magistratus institueretur; cui scholae ut praeesset Fernowius quidam Borussicus, iam silvarum custos, advocatus est.

Quamquam primo tempore Americani negotiatores silvestri industriae ita parum confidebant, ut Fernowii constans cura sterilis diu manserit, – silvestre enim hoc negotium parvae utilitatis sibi esse illi ducebant, ac paene aspernabantur, neque germanicae experientiae credebant, – quum tamen paullatim silvarum arbores minui illi vidissent, silvestris Washingtoniae scholae utilitatem optime senserunt. Plures itaque civitates, certos magistratus ad silvas protuendas constituerunt, silvestres terras emerunt, vetueruntque ne arbores per reipublicae terras caederentur. Anno MDCCCXCVIII Neo Eboracensis civitas silvestre publicum sodalitium instituit atque Cornelliensi athenaeo addixit, ipsumque Fernowium ei praeposuit. Sequenti anno Frankliniensi in comitatu, huius expensis sodalitii, ingentes saltus silvaeque emptae sunt, ubi negotii experimenta instituerentur.

Washingtonia interea silvestris schola in dies dum progreditur, aliae duae insuper conditae sunt; alia Michingania in republica Adrianii, alia quae Yalensi athenaeo consociata est. Leges autem ad silvas multiplicandas et ad venationis ludos protuendos conditae; quae omnia apud Americanos quoque silvestrem industriam brevi augebunt et valde prosperam efficient.

Ecquando ceteri populi, Europaei maxime, haec exempla non dicam sequentur, sed erunt invicem aemulati?

DE RATIONIBUS LATINAM LINGUAM DOCENDI

QUID SENSERIT VALCHIUS.

I.

Ioannes Georgius Valchius in suo opere quod inscripsit *Historia critica linguae latinae* (1) de quaestione hac, in superiore numero Commentarii nostri a cl. v. Tayler Chave B. A. exagitata, pluries disserit; ac primum generaliter, prolegomena explanans « de philologiae indole studiisque illius rite instituendis ». Sint igitur ante omnia istiusmodi paginae a nobis relatae, ubi Valchius quaestioni sibi propositae num linguae felicius usu, quam praeceptis et lectione scriptorum cognoscantur nec ne, respondet.

Sunt – ita noster – qui priori sententiae favent, speciosis, ut sibi videntur rationibus adducti, de quibus legi potest Daniel Georgius Morhosius (*Polyhistor*. p. I, lib. II, cap. 9), ad quorum opinionem haud accedimus. Opponunt primum exempla eorum, qui usu linguas didicerunt; sed contigit saepe, ut alios quoque lingua debeamus imbuere, quod huiuscemodi homines praestare nequeunt: constat natione Gallos linguam suam alios non commode ac feliciter docere posse; deinde saepenumero in orthographia

(1) Prae manibus habemus editionem Coloniensem sumptu Andreae Chevalier (an. MDCCXXXIV).

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS

Comm. VOX URBIS in an. MDCCCCVI.

Pretium annuae subnotationis est in Italia Libell. 4,80; ubique extra Italiam Libell. 6,25; Doll. 1,25; Sch. 5; March. 5; Rubl. 3; Coron. 6,25 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII " VOX URBIS „ POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM

ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA:

Qui socios novos comparaverit duos pretiumque eorum subnotationis miserit, subnotationem gratis omnino sibi habebit.

Qui triginta socios novos comparaverit ante Iulium mensem – bibliopolis exceptis – dimidiatum pretium itineris habebit a quovis Europae loco ubi vivat Romam usque, atque inde in domum suam, secunda, prouti vocant, ferriveharum classi usus.

Qui sexaginta socios novos comparaverit uti supra, eodem itinere gratis omnino fruetur.

DE THEOLOGICA MORUM DOCTRINA

CUM PRAECEPTIS INSTITUTISQUE MEDICINAE CONIUNGENDA.

Queruntur passim viri doctissimi, nec falso, quod theologica morum doctrina non cum iis semper consentiat, quae nostri temporis rei medicae subtilior cognitio atque investigatio suppeditat. Multa sunt enim in re morali, quae Patrum et theologorum unanimi iudicio, remoto medicinae subsidio, recte tractari non possunt. Quare quemadmodum iuris consulti medicorum opem exquirunt, unde ortam novimus eam quae medicina dicitur legalis, ita quae medici tradunt, quum saepe non possint a morum disciplina seiungi, quod altera saepe alterius provinciae fines praetergreditur, ea necessario exstitit theologiae pars, quae iure coepta est appellari « medicina pastoralis ». Non enim animorum, non corporum morbis remedia afferenda sunt, sed homo curandus ex animo et corpore constans: id munus erat, id officium eius generis doctorum. Itaque iam ab annis bene multis excoli haec studia vidimus. At quotusquisque theologorum invenitur, qui sit ita medicinae peritus ut ratio temporum postulat et doctrina? Si quis enim plerosque legerit rei moralis doctores vel recentissimos, intelliget, medicinae quotidie magis progredienti non pari gradu semper comitem ivisse morum doctrinam. Theologi, iique haud admodum pauci, vel omnino medicina ieiuni, vel ita leviter videntur imbuti, ut, non aetatis suae medicos consuluisse dicas, sed Aesculapii. Quid enim? Num hodiernis licet morum doctoribus, ad sua tuenda et explicanda, veterum sumere medicorum effata, quae falsa reperta sunt novis instrumentorum auxiliis et usu experientiae quotidianae? Quod quidem si fecerint, sacris disciplinis detrimentum afferent gravissimum, et contemnendae religionis auctores ii videbuntur, quorum ingenio sperandum erat futurum ut fides catholica incrementum caperet et honorem. Optandum itaque vehementer ut huius explendae lacunae causa multi aetatis nostrae theologi industrem dent operam, qua fiat ut aliquando conspirent et coniurent amice, altera alterius ope firmata, morum et morborum accurata ratio atque doctrina. Optandum, ut eximii rei theologicae doctores iidem exsistant, qui curandam putent et investigandam medicorum provinciam, ut vetus illa morum institutio, revelatae fidei praesidio valida, eadem sit quasi corporibus medendi magistra. Multa enim sunt utrique provinciae communia, neque dari possunt certi fines, quos ultra citraque dicas alteram incipere, terminari alteram. Itaque ut rectam possis proferre de moribus sententiam, duplex est hominis perpendenda pars, intelligendi vis, qua integer homo movetur, et sentiendi ratio atque natura eiusque cum voluntate et mente commercium. Sororio enim fere dicam vinculo cum morum doctrina coniungitur ea quae humana physiologia dicitur. Quis enim negaverit, quae ad procreandae prolis vim pertinere docent medici, quae de abortu vel de partu immaturo traduntur, saepe cum iis esse coniuncta quae de baptismo conferendo docent theologi? Quam multa sunt quae de hypnotismo, quae de spiritismo, uti vocant, hac aetate mirabilia praedicantur, quaeque ignorare nefas est confessario ac theologo, ut probe intellegat, quid explicari viribus naturae possit aut debeat, quid vero eiusdem fines viresque praetergrediatur ac superet? Quid vero dicendum de variis praegnantium sectionibus nulla difficultate a manu medentibus hodie patratis, quum tamen lex qua vetamur occidere quemquam directe violari videatur? Quum praeterea perfectissima christiana caritas in eo mihi videatur sita esse, non tam ut fratres efficiat mori paratos pro fratribus, sed ut fratres malint vivere sanos integra valetudine pro fratribus iuvandis: corpore enim infirmo vires animi deficiunt; quam multa confessarius praecepta dare poenitentibus suis sibique debet valetudinis tuendae causa? Num omnibus ieiunia? Num omnibus afflictiones corporum et cilicia? Nonne in id saepe sacerdotum opera collocanda ut, in tuto posita valetudine sua, possint orando et laborando utilitatem proximis afferre quotidie maiorem? At haec uti fiant, valetudinis tutandae leges ab ea petendae quae hygiene dicitur. Quam doctrinam, bacillis et microbiis microscopio perspectis hominum vitae insidias parantibus, mirum quantum cotidiano cognitionum adscensu vidimus innovatam.

Haec mihi cum amicis de Clero viris libere disputanti opus oblatum est magni ponderis, quod altera iam editione auctum et emendatum, tabulis anatomicis instructum nuperrime in lucem venit Romae typis Friderici Pustet. Non poterant refelli melius ea quae diximus, multos e Clero viros parvi pendere haec medicinae studia cum suis nexa et arctissime copulata. Hoc tamen opus in duo volumina distributum, quod Iosephus Antonelli sacerdos, idemque disciplinarum naturalium doctor exaravit, non possum qui cursim legerim quanti faciendum sit affirmare, etsi iam prima fronte pateat auctorem, non alienae, sed suae domi esse, quum de rebus ad medicinam spectantibus acute disserit. Nonnulla enim praemittit scitu necessaria ad anatomiam et physiologiam humanam pertinentia, descriptis quae tabulis velut ante imperitorum oculos obiicit. Cui vero contigit spinosa saepe et involuta paucis explicare chartis, is profecto rem secure tenet veluti dominus. Celeri praeterea mente praeditum suspeximus, qui, praeiudicatis opinionibus liber, non ea sibi captanda putet quae, utpote nova, proterviam oleant et insolentiam, sed ea tantum sibi vindicet propria, quae, firmis fidei principiis innixa, patrum et veterum traditione conspicua, eadem videantur esse quae recentiorum inventa et studia pepererunt.

Hic tamen invitus finem faciam, pollicitus me fusius dicturum posthac, si commentarii huius moderatori videbitur, quantam sit omnibus et confessariis et sacerdotibus utilitatem allatura recentissima haec « Medicina Pastoralis ».

Philippus Saraceni
Doctor Medicus.

Quid poena praesens, consciae mentis pavor,
Animusque culpa plenus, et semet timens?
Scelus aliqua tutum, nulla securum tulit.

Senec., *Hippol.*

HORAE SUBSECIVAE

PILEI HISTORIA

(Humanae fortunae allegoria)

Planta, viator, quem petis cavillaque,
Ovem tegebam; me colonus evulsit;
Per nundinas vectum coemit hirsutus,
Qui me truci ratione sedulus torsit,
Ollaeque ad instar finxit et decoravit.
Ubi per aevum spes erat quiescendi
Huius taberna perstitique sortitis
Idem comes. Sed en macerrimo credit
Herus Aulico, quocum obvius salutavi
Iugis; diu noctuque tum laboravi
In regiis tectis, cubiculis multis,
Ubi plura, quae mitto, nefanda percepi:
Exinde concinnandus octies ivi
Quaterque. Nunc satis satisque contritus,
Nimis cui blanditus Aulicus palmis,
Qui negligentioris, adde, matronae
Pondera tuli plumis iacens, inurbani
Famuli tegere coepi horridas comas, cunctos
Verrens fritillos impetumque palmarum
Pati, priores iam luens voluptates.
Tineis diu araneisque donatus
Dein publicis risus in orgiis civi,
Ubi truculentos sustuli fatigantes
Me nempe pomis oleribusque vel gypso,
Arripuit interdum latrunculus quidam,
Pro me cui mango triobolum solvit.
Cum me iste discruciasset omnibus poenis,
Adipe gravem lustrisque sponte mendico
Donavit. Hoc diu stipem rogavi, qui
Tam saucio demum quod ipse concoxit
Mi credidit, soloque tradidit laetus.
Pannosus affligens puer dedit porro
Me flumini. Forsan prehensus emersi
Piscantis hamo. Iecit iste me rursus
Novas precans diras, benignior quidam
Me sed frutex aquis negavit. Hic fretum
Longus prehendit villicus, Priapoque
Imposuit horti quem colebat affinis,
Plumbo quin exploso, dehinc parem cribro
Ad otium me reddidit, cachinnata
Rudi corona, lapidibusque grassata.
Pessumdatus totumque passus aestivum
Solis, propinquae sustinuere bacchantes
Brumae impetus, qui dispulere iactantes
Istuc et illuc aequorique donarunt,
Quod fluctibus volvens reiecit in littus.
Quietis hic certum molossus astrixit
Mordicus et abstrahens remotior liquit.
Nunc calcitrantes insuper viatores
Hucusque iam rota, ungulisque compressum,
Et discolorem sauciumque per coenum
Circumvolutatum, vocante iamdudum
Me matre, truserunt: mihi tu parces?

F. X. B.

labuntur, quod exempla generis feminei abunde testantur; et si tertium accedit lectio, parit illa multum difficultatis, quoniam rationes sunt ignotae et maxime obscurae. Quumque porro difficultates regularum grammaticarum obiiciunt, respondemus, quod praecepta tradenda sint quae perspicua ac brevia, quod commode fieri potest; nec melius usu vocum puritas ac significationes percipiuntur, ut aiunt, quia loquens sermonis castitatis non studiosus est; multo minus pueri tenera adhuc aetate de locutionum innocentia ac notionibus possunt ferre sententiam. Ingenia igitur praeceptis primum ad linguas praeparanda sunt, quibus lectio, item observatio scriptorum superstrui potest; studium vero loquendi iusto tempori reservandum est; immo qui a colloquiis dependent, disruptis formulis adsuescunt, nec ad structuram et membrorum connexionem possunt respicere. Ad haec dispiciendum est, num sine magistrorum opera ad cognitionem linguarum possimus pervenire. Illi, qui tenera sunt aetate, praeceptorum institutis heic neutiquam carere possunt; aliter vero res sese habet in adultioribus; nec in his omnis res expedita est: magistri ope possunt carere si linguarum intelligentiae cupidi tantum sunt; quod si autem eas proferre ac pronuntiare volunt, id res est, quae vivam vocem praeceptoris cuiusdam postulat. Exemplo sit lingua italica, gallica, cetera: si opes ferant, litteris bene consulitur, quum linguarum magistris ingenia nostra tradamus, quoniam felicius proficere possumus.

Subsidia autem, per quae in linguis ingenia exerceri possunt, sunt vel « praeparantia », vel « confirmantia et perficientia »; ea quae praeparant ingenium, ut optimos progressus faciat, sunt partim praecepta grammaticae; partim usus lexicorum. Grammatica fundamenta ponit recte loquendi et scribendi rationis, quam intelligere debemus, antequam ad sermonis elegantiam et nitorem accedere velimus; cuius recti usus cognitio licet per solam exercitationem comparari possit, ista tamen firmior redditur, ubi praecepta, quae grammaticorum libri tradunt, adhibentur: eiusmodi autem praecepta grammaticae sunt explicanda, quae utilitatem afferunt, atque cum ad indolem linguae, quae cognoscenda est, tum ad ingenia discentium sunt accomodata. Dignitatem hanc prae se habent, quando:

I. *Ad rationem cogitationum eoque nomine ad normam atque ordinem artis logicae sunt composita:* vocum enim fundamenta sunt cogitationes: dantur ideae simplices, dantur quoque voces simplices; sunt ideae substantiarum, hinc nomina substantiva; ideae accidentium, hinc nomina adiectiva, uti dicuntur; porro tradunt doctrinam de iunctura idearum et propositionibus, cui respondere debet syntaxis: id tantum observandum, quod homines finxerint voces, quae per se in mente nostra nullam concitant ideam, quo pertinent multa ex praeverbiis et aliis particulis.

II. *Praecepta grammaticae debent esse brevia;* quoniam tantum ingenium praeparant, non confirmant; quod lectio et observatio scriptorum praestant.

III. *Debent esse conscripta vernaculo eius, qui studet linguis perdiscendis.*

IV. *Debent perspicue declarare quomodo ea lingua, quam docent, cum lingua, qua docent, conveniat, aut ab illa discedat..............*

At cum grammaticorum libris coniungenda sunt lexica, ex quibus vocum et locutionum auctoritas, usus, ac significationes sunt cognoscendae. Ista conscribendi ratio varia est: laudabilia sunt atque utilia quando non sunt copiosa; ordinem in significatione servant curatius; significationes nativas a translatis distinguunt; significationes, quae momenti cuiusdam sunt, omnes attingunt, easque testimoniis et exemplis perspicuis illustrant confirmantque; ordinem, quo sub primitivis derivata locare solent, praetermittunt; nihil admiscent, nisi quae ad ipsam linguam pertineant; voces et locutiones puriores per signa ab impuris ac barbaris bene distinguunt. Ex lexicis lingua ipsa non perdiscitur, sed levant laboris studia, quae in cultura illius collocanda sunt, ut facilius significationes vocum easque illustratas quaeamus deprehendere: quae a nobis observantur, colligi possunt et ad lexica nostra transferri; quod studium, quando haud abrumpitur, sensim ac sensim magno erit adiumento.

Sed in solis lexicis et grammaticorum libris non adquiescendum est; accedere debent subsidia, quae linguarum studium perficiunt et confirmant; proinde primum legendi sunt scriptores, quorum scribendi modus elegans est, perspicuus et purus. Hi auctores multi generis sunt, ac differunt ratione aetatis: alii enim floruerunt aetate vetustiori, alii media, alii recentiori; quos interdum coniungendos esse censeo, in primis quod ad linguas pertinet, quarum perpetuus usus et consuetudo exspirasse videtur. Est quoque inter illos discrimen in dicendi generibus atque argumentis; quod non solum dantur auctores epistolarum, historiarum atque orationum; verum etiam modo res naturales, modo sacras, forenses atque alia argumentorum genera prosequuntur; in qua scriptorum diversitate auctor sum et suasor, ut initium linguae cuiusdam perdiscendae capiamus ab historico, cuius sermo purus est et castus, item perspicuus atque elegans; quo absoluto, epistolae, orationes et alia huiuscemodi monimenta addi possunt. Multi auspicium a colloquiis faciunt, et in his exponendis terunt pueritiam; sed mature videndum ut nexum partium, qui abest a disruptis illis formulis, cognoscant, et sensim ac sensim ad periodorum artificia adducantur. Ad discrimen hoc etiam referri debet, quod alii ligato, alii soluto utantur sermone: poetae multum faciunt ad culturam et conservationem linguae cuiusdam, quam ornant maximopere; lectio vero poetarum aetati maturiori, eorumque in primis, quorum ingenia bene iam praeparata sunt, reservanda est. Denique scriptorum diversitas est in ipso stilo: alii exprimunt caracterem sublimem, alii medium, alii humilem; item alii circumductas, alii mediocres, alii concisas habent periodos; porro aliorum stylus est purus, perspicuus, suavis et elegans; aliorum vero impurus ac barbarus, obscurus, quive omni elegantia caret; de quo momento id generatim observari decet, ut eos scriptores studio nostro perlegendo eligamus, quorum sermo castitate, elegantia et perspicuitate commendabilis est; quod autem ad caracterem attinet, illius ratio in auctoribus evolvendis habenda est, quum magistri harum litterarum doctrinam stili tradant iuventuti, et istam ad varias dicendi figuras exprimendas adducant.

Praeter ipsam lectionem sedulo ea, quae bona sunt atque elegantia, observari atque ad imitationem transferri debent. Equidem consequi quis potest laudem et famam philologiae, quamvis scribendi modus quem sequatur non sit elegans, purus ac perspicuus; sed tamen decet decora ingenia, ea praecipue, quae animum philologiae litteris addicunt, ut se puriori linguae indoli, quae omnia monimenta exornant, adsuefaciant studiose. Ita autem scriptores, qui sermonis laude florent, debemus imitari, ut formam periodorum, locutionum castitatem, suavitatem atque elegantiam adsequamur; voces tantum atque locutiones exprimere, non verae imitationis est, quae adeo late patet, ut omnia, quae ad stilum pertineant, complectatur.

VARIA LATINITAS

PAROEMIAE SIVE ADAGIA

Inter sacrum et saxum.

Apud Plautum Tyndarus, alter e captivis, quum iam proditis dolis esset deprehensus nec haberet quanam arte posset elabi: « Nunc ego — inquit — omnino occidi. Nunc ego inter sacrum saxumque sto, nec quid faciam scio ». — Appuleius *Asini* sui lib. II: « Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait vetus proverbium, inter sacrum et saxum positus cruciabar ». Explicat autem Appuleius allegoriam adagii adludens ad sacerdotium, cui erat initiatus, et paupertatem saxo duriorem, per quam non suppetebant sumptus. — Sumptum adagium apparet ex priscis foederis feriendi caeremoniis, in quibus Fetialis porcum saxo feriebat, haec interim pronuncians: « Qui prius populus foedus rumpet, Iupiter ita eum feriat, quemadmodum ego porcum hoc lapide ferio ». Sed undecumque fluxit adagium, satis liquet dici solitum in eos qui perplexi ad extremum periculum rediguntur.

Novacula in cotem.

Dici solitum in eos, qui forte in eas res inciderunt, in quas minime volebant. Neque novacula potest incommodius cadere, quam si in cotem incurrat. Ab hoc non ita multum abhorret Horatianum illud:

> *— Et fragili quaerens illidere dentem,*
> *Infringet solido.*

Recte accomodabitur quoque in eum, qui, laedendi cupidus, tandem hominem nactus est a quo vicissim laedatur, quum illi nocere non possit. Siquidem novacula, si in molle quidpiam inciderit, dissecat; si in cotem, retunditur. Huc respexit Tarquinius, — ut est apud Livium, I — qui dixit sibi in animo esse ut Actius Navius augur novacula cotem discinderet; significans in cotem nihil posse novaculam quamquam ab augure factum quod ille fieri posse non credebat.

DE SUMMORUM PONTIFICUM ROMANORUM NUMMIS.

Paulucci de Calboli marchio est, qui de nummorum atque numismatum historia sapientissimas investigationes vulgavit. Occasionem ei praebuit Leonis XIII Papae obitus, quem nummorum collectores primum inter Pontifices viderunt, qui nullum aes signaverit aut cuserit.

Numismata itaque Pontificum Romanorum, quae ad Leonem usque cognoscuntur, ad octo millia dinumerant. Haec descripserunt Cinaglius ille doctor asculanus poneque eum Vitalinius, eius qui opus confecit. Nummi ex his omnibus antiquiores ante annum M conditi sunt: Gregorius enim III anno DCCXXXI primum dedit; quamquam ex aetate eius ad Bonifacii VIII aevum nonaginta duo tantum nummi dignoscuntur. Reliqua omnia post Bonifacium cusa sunt.

Fani, Firmii, Ferrariae, Fulginei, Eugubii, Maceratae, Matelicae, Mutinae, Montalti, Urbeveteri, Parmae, Placentiae, Perusiae, Pergulae, Pisauri, Ravennae, Recineti, Regii, Romae, Roncilione, Sancti Severini, Spoleti, Interamnii, Tibure, Urbini, Viterbii. Celeberrimae prae ceteris quae Anconae et Bononiae et Romae prodierunt; Romana insuper monetaria officina est numismaticis viris illustris, quippe numismata omnia tum reipublicae, tum imperii, tum postremo pontificum omnium a celebratis artificibus ibi condita sint, quorum iuvat nomen aliquod delibare, et gentem Ameraniam, et Franciam virum celeberrimum, et Benvenutum Cellinium. Quare hisce manibus condita numismata, quae Iulio III, vel Clemente VII, vel Paulo III aut Clemente XI pontificibus edita sunt, pulcherrimos omnes nummos vincunt et superant.

Praeterea Pontificia numismata in morum disciplinam provehendam lapidem optimum conferunt. Aureis enim vel argenteis nummis custodiunt. At longe ditissimae numismatum series in Vaticano museo, atque in Italici regis domo asservantur. Collectiones dignae, quae memorentur, habebant, vel habent adhuc, Marignolia gens, Trivultia, Corsinia, Chisia, Odescalchia atque Pauluccia, ex qua auctor noster genitus est.

Pontificii nummi, perrari nunc facti, pretio magno emuntur: multae quidem centum libellis et amplius, nonnullae mille quoque libellis veneunt. Rarissima quaedam sunt numismata, quae certis erroribus distinguuntur, quorum proinde sublata exemplaria omni studio publica cura fuere; ut exempli gratia est nummus Urbani VIII Pontificis, qui haec habet « *monstra te esse* MATER » pro MATREM. Sunt et quaedam quae erratum ferunt anni numerum. Alexandri VII nummus est, qui annum habet MDCLIV quum contra pontifex electus fuerit anno MDCLV, unde patet excusorem, parsimoniae causa, esergum antecessoris adhibuisse.

Viae « Union » prospectus in urbe Aberdonia.

Pontifices autem qui ad rem operam contulere centum et quinque inveniuntur, quibus addendi « antipapae » quatuor. Series denique nummorum integra trecentos fere nummos quoque habet, qui sede vacante sunt editi, iisque adduntur nummi, quos republica Romana bis instaurata tum labente XVIII saeculo, tum medio XIX saeculo, percuti contigit.

Benedictus XIV maximum numismatum numerum edidit, septingenta atque quindecim. Eum proxime Pius VI aemulatur, qui sexaginta supra sexcenta et amplius ea fecit. Post eum Gregorius XIII recensetur, qui trecenta et nonaginta septem signavit; quartum locum Urbanus VIII tenet, qui aera excusit trecenta septuaginta quatuor, cui proximus est Pius IX, qui nummos condidit trecentos triginta quinque, ex quibus aureos septuaginta novem. Fuerunt immo Pontifices, qui rem numismaticam nimis impenso studio auxisse visi sunt, ut Xystus ille V, qui etsi Petri solium quinque vix annos tenuerit, biscentum et amplius nummos edidit.

Pontificii nummi in duabus tantum gallicis nummulariis officinis fabricati sunt, Avenione et Carpentrasii; italicis vero in urbibus triginta quatuor, Anconae, Ausculi, Aquilae, Beneventi, Bononiae, Camerini, Centumcellis, Fabriani, insculptae sententiae leguntur, monitaque salutaria, unde nummularium officium funditus nobilitatum videatur. Latina documenta sunt omnia, quae suadent liberalitatem atque eleemosynam, quae avaritiam atque prodigalitatem condemnant. Italicum monitum duo tantum habent, quae Napoleone imperatore edita sunt ad eventus memoria dignos aere memorandos; nam apud Pontifices late usuvenit, ut praeclari maxime historiae eventus cuso aere commemorarentur. Ea de causa Pius V victoriam ad Aechynadas, atque Innocentius XI Vindobonam a Turcorum obsidione liberatam nummis quoque celebrata voluere.

Pontificia numismata quaedam inveniuntur nullius Pontificis nomine, neque gentilicio insigni distincta. Ea cuserunt forte cardinales quidam Pontificum legati, praesertimque Avenione, ut nepos Pauli V, Scipio Burghesius, pater purpuratus, primus fecit.

Iamque quum messis tanta sit, collectores illustres quidem iique studiosissimi ad rem numquam defuere. Pleraeque urbes Italiae, quae in Pontificum ditione fuere, numismaticum thesaurum singulae asservant; gentes autem quarum ex stirpe Pontifices solium Petri ascenderunt plus minusve divitem similem copiam

Pretiosissimi denique nummi sunt aureum Xysti V, quod ad tria millia libellarum venit, et ultra; aureum Alexandri VI, quod duobus millibus et quingentis venale est; aureum Pii VII, cuius sex tantum specimina cusa sunt, quae eodem pretio emuntur. Praeterea Pius III, qui nec mensem quidem regnavit, aureum habet quod mille quingentisque libellis emunt; Innocentius XI qui duobus mensibus solium tenuit aureum pariter reliquit magno pretio habitum....

COLLOQUIA LATINA

Ludus trudicularis (1).

ANSELMUS. — Placetne trudiculis ludere?
BLASIUS. — Placet quidem; at seni sumus.
GILBERTUS. — Quid tum?
B. — An terni certare in ternos possimus?
G. — Cur non?

(1) Ex dialogorum libro ANTONII VAN TORRE S. I. Antuerpiae ed. an. MDCLVII. Passim retractavit I. F. — *Trudis* vel *trudes* proprie vocatur pertica illa robusta, qua vado inhaerens navis impellitur. Heic vocabulum translatum est, et ingeniose illi ludo accomodatum, quem vulgo *bigliardo* dicimus.

EX SCOTIA

De Aberdonia urbe eiusque studiorum Universitate.

Quoniam instante hoc mense Septembri quater-centenarius annus magni athaenaei Aberdonensis in Scotia celebrabitur, quumque ad ea solemnia venturi sint quidam ab atheneis aliis Europae et Americae delegati, pauca verba de urbe Aberdonia eiusque Universitate studiorum nec ab indole Commentarii *Vox Urbis* erunt aliena nec lectoribus forsitan ingrata.

Aberdonia, quae inter urbes Scotiae magnitudine quarta, sed amoenitate secunda habenda est, in angulo Scotiae Septemtrionalis apud ostia Devae et Donae fluminum sita est. Pars eius antiquior pergit ad Donam, recentior ad Devam, quae flumina salmonum piscatu notissima ex montibus illis « Grampiis » nomine oriuntur et in oceanum Germanicum defluunt.

Hi montes saxis « graniticis » nuncupatis abundant, quorum plures latomiae in urbis vicinia sunt. Quam ob rem pars urbis recentior maxime est aedificata ex hoc lapide, cuius crystalla, sole post pluviales per nimbos erumpente, ad instar adamantis gemmatorum pulchre scintillant.

Gaudet Aberdonia viis mundis latisque; aedificiis multis in urbe et vicinia publicis privatisque formae pulchritudine insignibus. Haud multum distat, in regione silvis pineis, amnibus rapidis, montibus altis amoena « Balmoral », aula regia a diva Victoria regina exstructa, quaque, ni fallor, Princeps Foemina Victoria Eugenia mox nupta Hispanorum regi nata est.

Aestate aer purus, saluber, siccus, minime frigidus, nisi ventus ex oriente ab oceano influat. Vel hieme procellae raro severae, nec nives, nec pluviae frequentes.

Variis sese dant operibus Aberdonenses, maxime autem rebus navalibus et commercio lapidis granitici exportandi. Ex eo quod hic lapis durus est et aquis tempestatibusque impervius, ad domus aedificandas est aptus, etiamque ad monumenta facienda, quod superficies eius ita depoliri potest, ut vitrea esse videatur.

Portum magnum habet urbs, quo naves ad piscatum « halecum » collocatae onera exponunt, ut ad piscarias meridionales per vias ferreas aut ad alios portus Europae per naves vapore actas ferantur. Navalia quoque, ad naves aedificandas aut reficiendas parata, operam multis hominibus praebent.

Comitate, industria, humanitate Aberdonenses ipsi spectati sunt et probati, sed fabula iocosa haec, quae ceterum minime vera, monstrat eos etiam negotiis acerrimos. Iudaeus olim Aberdoniam advenit, consilio ut ibi vitam degeret, pecuniamque more suo augeret. Paucis post diebus amicus Iudaeo

Collegium Marischalli, Aberdoniae.

sarcinis colligatis, abituro occurrit. – « Ah! cur iam abis? – inquit amicus. – Eheu! – respondit Abrahami filius. – Hic vivere nequeo, quia Aberdonenses Iudaei omnes ».

Sic fabula; sed, ut supra dixi, non vera. Iudaei complures Aberdoniae sunt, ubi prosperis rebus fruuntur.

Collegium Regium, Aberdoniae.

Etsi urbs equidem e lapide granitico sit aedificata, nec corda nec capita civium ex eadem dura materie facta sunt. Humanissimi vere omnes et alienigenas liberaliter comiterque solent excipere.

Quoad res, ad « progressum » quem dicimus, pertinentes, Aberdonia in primo agmine se esse gloriatur.

Scholas habet et multas et illustres, in quibus litterae humaniores, bonae artes et res technicae florent; sed Universitate sua maxime gaudet. Haec est ab Elphinstonio Episcopo clarissimo instituta et anno MCCCCXCIV bulla confirmata.

Hic autem notandum, nos Catholicae Ecclesiae tres ex quatuor Universitatibus Scoticis debere, scil. Sancti Andreae anno MCCCCXI, Glasguensem MCCCCL, Aberdonensem MCCCCXCIV.

In Universitate Aberdonensi duo sunt collegia, alterum olim Sanctae Mariae, quod nunc Regium vocatur, alterum Marischalli. Illud studium theologiae artiumque liberalium, hoc medicinae legumque complectitur. Collegium Sanctae Mariae, vel Regium, non est inceptum usque ad annum MD; nam refert inscriptis apud portam occidentalem latomos, illo anno Iacobo IV eius nominis regnante, inchoatum opus fuisse; aliunde autem novimus id anno MDVI, quadringentis abhinc annis, esse absolutum. Turrim habet validam, antibus ad latera munitam, crucem et corona duplici ornatam.

Collegium Marischalli, quod distat mille passus plus minus ab altero, est conditum a Georgio Keith anno MDXCIII. Collegium hoc olim suas leges habuit ac disciplinam; sed anno MDCXLI ipsi Universitati cum collegio Regio est consociatum.

Eadem Societas plenum effectum debitum assequuta non est usque ad annum MDCCCLVIII.

Huius collegii nihil hodie fere manet nisi lapis, hoc antiquum proverbium Scotice ferens

« THAY HAIF SAID.
QUHAT SAY THAY?
LAT THAME SAY »

quod est, latine redditum: « Dixerunt. Quid dicunt? Dicant », – quod indicant minimae esse curae Scotis, quid de ipsis alii dicant.

Eius aedificia variis temporibus per Universitatis alumnorum et amicorum munificentiam instaurata sunt et ornata. Nuper enim turris alta et cuspidata exstructa est, quae MITCHELLI vocatur.

Longum est enumerare nomina virorum illustrium, qui aut fuerunt aut sunt huius Almae matris alumni. Inter alios latinitatis peritissimos meminisse iuvat Hectorem Boethium, historiae scriptorem, et Arturum Iohnstonum, auctorem libri latine scripti cui titulus « Deliciae poetarum Scotorum huius aevi » (MDCXXXVII), in hac universitate praeceptores fuisse. His successerunt multi, qui litteris humanioribus praepollent. Lex vero antiqua decrevit, ut studentes omnes latine aut celtice in collegiis loquerentur, neve lingua vulgari uterentur. Quia tamen tempora mutantur, idcirco quamvis lex illa nondum sublata sit, latina lingua raro auditur, celtica fere nunquam.

Scrib. apud Edderton in Scotia, kal. Augustis, MCMVI.

DONALDUS MACRAE.

quidem nomine iniuste se gessit, sed tamen in conditione Ecclesiam collocasse dicenda est non omnino intolerabili. Verum multo secus agitur hodie res in Gallia: ubi iniustae huius legis conditores instrumentum sibi comparasse non tam ad separandam a Republica Ecclesiam, quam ad opprimendam videntur. — Ita, studia pacis professi, concordiamque polliciti, inferunt religioni patriae bellum atrox, iniectisque acerrimarum contentionum facibus, cives cum civibus committunt, quanta cum pernicie ipsius reipublicae, nemo non videt. Studebunt profecto certaminis huius et eorum, quae secutura sunt, malorum in Nos transferre culpam. Sed quisquis facta sincero iudicio aestimaverit, quae Ipsi etiam in Litteris Encyclicis « *Vehementer Nos* » attigimus, diiudicabit, utrum Nos reprehendendi simus qui, alias ex aliis perpessi iniurias toleranter, dilectae nationis causa, ad ultimum coacti sanctissimos Apostolici officii transire terminos, negavimus posse; an potius tota in eis culpa resideat, qui catholici nominis invidia ad haec usque extrema provecti sunt.

At enim catholici ex Gallia homines, si vere suum Nobis obsequium studiumque praestare volent, ita pro Ecclesia contendent, quemadmodum eos monuimus, constanter nimirum ac fortiter, nihil tamen seditiose violenterque faciendo. Non vi, sed constantia, tamquam in arce iustitiae collocati, frangent aliquando inimicorum contumaciam: intelligant vero, quod diximus iam iterumque est dicendum, ad hanc se victoriam nisuros frustra, nisi summa inter se coniunctione in tutelam religionis conspirarint. Nostram habent de nefastae legis usu sententiam: sequantur, ut oportet, volentibus animis; et, quidquid quisque de hac ipsa re adhuc disputando tenuit, caveant, obsecramus, ne quis quem propterea offendat, quod melius viderit. Quid consentientium voluntatum conexarumque virium contentio possit, mature capiant ex adversariis documentum; et quo pacto his licuit nequissimam civitati imponere atque inurere legem, eodem nostris tollere eam licebit et exstinguere. — In tanto Galliae discrimine, si quidem universi omnes, quotquot maximum patriae bonum summa sibi ope tuendum putant, Nobiscum et cum Episcopis suis et inter se coniuncti, pro religione, quo modo opus est, elaborabunt, non solum non desperanda Ecclesiae Gallicae salus est, sed sperandum brevi fore, ut ad dignitatem prosperitatemque pristinam resurgat. Nos, quin Nostris satisfacturi sint praescriptionibus et votis, minime dubitamus: interea divinam benignitatem conciliare vobis omnibus, patrocinio confisi MARIAE IMMACULATAE, impense studebimus.

Auspicem caelestium munerum ac testem paternae benevolentiae Nostrae, Vobis, Venerabiles Fratres, universaeque Gallorum genti Apostolicam benedictionem amantissime impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, die X Augusti, in festo Sancti Laurentii Martyris, anno MCMVI, Pontificatus Nostri quarto.

PIUS PP. X.

EX SS. CONGREGATIONIBUS ROMANIS

SENTENTIAE NOVISSIMAE SELECTAE.

Ex Congregatione Concilii Tridentinis decretis interpretandis:

— Pro alienationibus publicarum versurarum, ad ecclesiastica entia vel ad pias causas tutelae Ecclesiae subiectas spectantium, Apostolicum beneplacitum requiratur necesse est, prouti pro alienationibus bonorum immobilium ac rerum pretiosarum. Eadem facultas requirenda est pro earumdem permutatione in alias publicas versuras aut valores etiam immobiles, excepto casu urgentis necessitatis, in quo periculum sit in mora et tempus non suppetat recurrendi ad S. Sedem, habito tamen in his adiunctis Ordinarii beneplacito, et sub lege ut permutatio fiat in titulis quam maxime tutis. Contra, venditores et adquirentes obnoxii sunt ecclesiasticis poenis in Extravaganti *Ambitiosae* et Constitutione *Apostolicae Sedis* statutis. (Ex decr. d. XVII mens. Februarii MDCCCCVI).

Ex Congregatione Episcoporum et Regularium:

— Sanctimoniales ante religiosam professionem, iuxta normas a S. Congr. Episc. et Reg. die XXVIII mens. Iunii MDCCCCI datas, possunt cum sola superiorissae licentia dispositionem reddituum mutare. (Ex decr. d. II mens. Iunii MDCCCCV).

— Gratia conceditur Ministro Generali Ord. Fr. Min. Capuccinorum ut tam ipse quam eius successores, congregationes Tertiariorum et Tertiariarum Tertii Ordinis S. Francisci regulam a Leone XIII approbatam quoad substantiam profitentium, in communitate viventium et vota simplicia emittentium, sive primi et secundi Ordinis habitum et vota simplicia emittentium, sive primi et secundi Ordinis habitum et nomen mutuentur, sive non, eidem primo et secundo Ordini aggregari possint et valeant; itemque ut earumdem congregationum sodales, si id petant, ut quandoque evenit, participes reddi valeant omnium bonorum operum, quae in dicto primo et secundo Ordine a singulis membris peraguntur, utque vicissim primi et secundi Ordinis membra participare possint omnibus bonis operibus quae a sodalibus congregationum ut supra aggregatarum perficiuntur; dummodo tamen enunciatae Societates sint rite Tertio Ordini Franciscali addictae, nec alterius Familiae Franciscalis seu Fratrum Minorum, vel Fratrum Minorum Conventualium directioni subiaceant.

Ex Congregatione de Propaganda Fide:

— Loco duarum Missionum quas Leo PP. XIII d. XV mens. Martii MDCCCLXXXVI instituit in Insulis Carolinis, alteram Carolinarum Orientalium dicens, Occidentalium alteram, unica constituitur Praefectura Apostolica Insularum Carolinarum nuncupata, atque Provinciae Westfaliensi Ordinis Minorum Capulatorum curis excolenda committitur. (Ex decr. d. XVIII mens. Decembr. an. MDCCCCV).

Ex Congregatione Studiorum:

— Perinsigni Collegio Divi Thomae Aquinatis de Urbe in quo florent studia Philosophiae, Theologiae atque Iuris Canonici, conceditur ut in posterum « Pontificium » vocari possit et gradus academici, qui ab eo in illis disciplinis rite conferuntur, eadem prorsus iura ac privilegia habeant, quae habent academici gradus qui in qualibet Universitate catholica canonice instituta conferuntur. (Ex decr. d. XXVI mens. Maii MDCCCCVI).

Ex COMMISSIONE BIBLICA.

De Pentateuchi authentia eiusque integritate.

Propositis sequentibus dubiis Consilium Pontificium pro studiis de re biblica provehendis respondendum censuit prout sequitur:

I. Utrum argumenta a criticis congesta ad impugnandam authentiam Mosaicam sacrorum Librorum, qui Pentateuchi nomine designantur, tanti sint ponderis, ut posthabitis quampluribus testimoniis utriusque Testamenti collective sumptis, perpetua consensione populi Iudaici, Ecclesiae quoque constanti traditione, nec non indiciis internis quae ex ipso textu eruuntur, ius tribuant affirmandi hos libros non Moysen habere auctorem, sed ex fontibus maxima ex parte aetate Mosaica posterioribus fuisse confectos?

Resp. *Negative.*

II. Utrum Mosaica authentia Pentateuchi talem necessario postulet redactionem totius operis, ut prorsus tenendum sit Moysen omnia et singula manu sua scripsisse, vel amanuensibus dictasse: an etiam eorum hypothesis permitti possit qui existimant eum opus ipsum a se sub divinae inspirationis afflatu conceptum alteri vel pluribus scribendum commisisse, ita tamen ut sensa sua fideliter redderent, nihil contra sua voluntatem scriberent, nihil omitterent; ac tandem opus hac ratione confectum, ab eodem Moyse principe inspiratoque auctore probatum, ipsiusmet nomine vulgaretur?

Resp. *Negative ad primam partem; affirmative ad secundam.*

III. Utrum absque praeiudicio Mosaicae authentiae Pentateuchi concedi possit Moysen ad suum conficiendum opus fontes adhibuisse, scripta videlicet documenta vel orales traditiones, ex quibus, secundum peculiarem scopum sibi propositum et sub divinae inspirationis afflatu, nonnulla hauserit eaque ad verbum vel quoad sententiam, contracta vel amplificata, ipsi operi inseruerit?

Resp. *Affirmative.*

IV. Utrum, salva substantialiter Mosaica authentia et integritate Pentateuchi, admitti possit tam longo saeculorum decursu nonnullas ei modificationes obvenisse, uti additamenta post Moysis mortem vel ab auctore inspirato apposita, vel glossas et explicationes textui interiectas; vocabula quaedam et formas e sermone antiquato in sermonem recentiorem translatas; mendosas demum lectiones vitio amanuensium adscribendas, de quibus fas sit ad normas artis criticae desquirere et iudicare?

Resp. *Affirmative, salvo Ecclesiae iudicio.*

FULCRANUS VIGOUROUX, P. S. S.
P. LAURENTIUS JANSSENS, O. S. B.
Consultores ab Actis.

DIARIUM VATICANUM.

(Die XXI mens. Iul. - d. XX mens. Aug. MDCCCCVI).

Coram SSmo admissiones.

Praeter Purpuratos Patres, Urbanos Antistites aliosque viros, qui sui cuiusque muneris gratia Pontificem de more adiverunt, peculiari nota digni sunt iuxta admissionis diem: Excmus vir Iosephus Aversa, legatus Apostolicus apud Cubanos et Portoricenses; excmus vir Philippus Lancellotti, Princeps Urbanus; Aloisius Serlupi Crescenzi, Marchio, Pontificii stabuli magister, eiusque uxor; Germanorum peregrinorum manus; r. p. Emanuel Sanchez, Praepositus Generalis Scholarum Piarum nuper electus cum concilio Congregationis suae; manus peregrinorum e Septemtrionali America ab excmo viro Henrico Gabriels, episcopo Ogdensburgen. coram adducti; excmus vir

HILARIUS. — Id quidem facile; expeditius tamen fuerit geminorum certamen in geminos instituere: reliqui autem duo sponsione certent.

IULIANUS. — Ego quidem hoc pugnae genus subibo lubens; sum enim in hoc ludo plane rudis.

MORINUS. — Ego vero sat mihi videor peritus; at quum dexterum brachium torpidum hodie sentiam, prudens abstinebo.

A. — Eamus ergo; hanc ingrediamur domum pluribus celebratam trudicularibus mensis. Laeva ista lusoribus vacat; accedamus.

B. — Plurima huic insunt vitia.

A. — Nihil refert: solertiae est peritiaeque ludentium vitiis huius generis abuti ad victoriam.

B. — Id ei proclive fuerit, qui illa norit; nosti autem tu, qui frequens trivisti hunc ludum.

A. — Non admodum frequens.

G. — Expedite trudiculas et pilas.

A. — Ecce.

H. — Pilae suntne ex ebore?

I. — Numquid vides?

H. — Non videntur quidem certe, nec satis rotundae apparent.

A. — Quam voles elige tibi: datur optio.

B. — Nos ambo vos ambos habeamus adversarios.

G. — Placet; at quo certamus praemio?

A. — Libella una.

B. — Deponamus igitur una cum pretio locationis mensae domino solvendae. En depono prior.

A. — Agedum, auspicemur. Traieci, transii.

G. — Transmissurum me quoque spero aeque feliciter.

B. — Perverse traiecisti, transmisisti.

G. — Errorem brevi correxero.

H. — Primas sum assequutus. Bene est.

B. — Vah! quid fecisti? Dedisti te in praedam; obiecisti te ipse discrimini.

A. — Succedes me in tutum, si placet.

G. — Sane quidem, ni prius te compingam in fornicem. Hei! in ipsa fundulae ora haesit globulus.

I. — Nempe quia nihil paene declivitatis est illam ad orculam.

M. — Adversarii loco pulsi opportuno ad transitum; locum ipsum, si potes, occupa.

B. — Non est mihi integrum; expeditus non sum; in arctum sum redactus.

A. — Te mox expediam; vades per me liber.

G. — At tu constitue te commode in loca ad transitum, aut obiice te ipsi metae.

H. — Conabor quidem.

I. — Proh! quam lusisti imperite! te ipse coniecisti in angustias.

B. — A scopo deerravi.

M. — Trude loco hunc globulum.

I. — Tu autem illum perstringe leviter.

A. — Tu vero repercussum hunc emove.

G. — Ignoscat tibi Deus!... Attigisti.

A. — Quid ages? frustrantur illisi margines.

H. — En praecipitat; in barathrum ruit.

G. — Heu! quid egi? Illam trudendo pilam me detrusi in latomias!

I. — Ad illius globum collinea; totus patet.

M. — Heus! pede continge terram.... Non pervenit.

A. — Longinquiores petere non valeo globos.

G. — En tibi, repercussum hunc loco pello.

B. — Ducis pilam.

H. — Ictum iterasti. Palmam amittes.

A. — Immo semel ici.

B. — Clavulae cauda hic utendum.

A. — Hinc illum deiice.

M. — Praeclarum, vero fortuitum, casum!

G. — Tota, si possim, area eius exturbabo globum.

I. — Tibi sors obsecundat, manum regit, quum pilam trudis.

B. — Illum impete.

A. — In tuto est: ictui obnoxium non habeo.

B. — Ad illum, inquam, qua patet, ictum destina.

G. — En illum intus. Vicimus.

ACTA PONTIFICIA

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

PII

DIVINA PROVIDENTIA

PAPAE X

EPISTOLA ENCYCLICA

AD ARCHIEPISCOPOS ET EPISCOPOS GALLIAE

VENERABILIBVS FRATRIBVS
ARCHIEPISCOPIS ET EPISCOPIS GALLIAE

PIVS PP. X

VENERABILES FRATRES

SALVTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM.

Gravissimo officii munere defungimur, eoque iamdudum vobis debito, quibus post latam legem de Gallicae Reipublicae Ecclesiaeque discidio edicturos Nos tempori significavimus, quid ad tuendam conservandamque istic religionem facto opus esse arbitraremur. Equidem exspectationem desiderii vestri ut produceremus usque adhuc, non modo magnitudo et gravitas huius causae fecit, sed illa etiam singularis caritas, qua vos vestraque omnia, pro immortalibus nationis in Ecclesiam meritis, prosequimur. — Damnata igitur, ut debuimus, improba lege, id considerare diligentissime coepimus, ullamne demum eiusdem praescripta legis relinquerent Nobis facultatem ita ordinandae in Gallia religiosae rei, ut sacrosancta principia, quibus Ecclesia nititur, nihil detrimenti caperent. In quo visum Nobis est, vos etiam Galliae Episcopos adhibere in consilium universos; indictoque vestro omnium conventu, hoc ipsum vobis maxime, de quo consultaretis mandavimus. Nunc autem, cognitis consultis vestris, exquisitis complurium Cardinalium sententiis, re diu et multum Nobiscum meditata magnisque precibus implorato *Patre luminum*, omnino videmus faciendum, ut quod ipsi fere ad unum omnes censuistis, idem Nos Apostolica auctoritate confirmemus. Itaque de consociationibus civium, quales, divini cultus exercendi causa, lex constitui iubet, sic decernimus, nullo eas pacto conflari posse, quin sanctissima iura, quae ad vitam ipsam Ecclesiae pertinent, violentur. — Dimissis vero consociationibus istis, quas probare Nos quidem conscientia officii prohibemur, opportunum videri potest experiri, an liceat, earum loco, aliquod aliud institui consociationum genus, quod simul legitimum sit et canonicum, atque ita laboriosissima, quae imminent tempora, catholicis Gallis defendere. Profecto tam sollicitos atque anxios ista Nos tenent, ut nihil magis; atque utinam spes affulgeat, si non bona, at aliqua tamen, posse Nos, divino salvo iure, id inire experimenti, ut dilectos filios tantorum malorum metu liberemus. At quoniam, hac manente lege, spes istiusmodi nulla ostenditur, istud alterum consociationum tentare genus, negamus fas esse, usque dum legitime certoque non constiterit, divinam Ecclesiae constitutionem, atque immutabilia Romani Pontificis et Episcoporum iura, eorumque in bona necessaria Ecclesiae, praecipue templa, potestatem, incolumia per consociationes easdem et tuta semper fore: contrarium velle Nos, nisi religionem officii deserendo, atque interitum Ecclesiae Gallicae conficiendo, non possumus.

Restat, Venerabiles Fratres, ut vos omni utentes ope, quacumque vos iura civitatis uti siverint, disponendo instruendoque religioso cultui operam detis. Nec vero hac tanta in re tamque ardua passuri sumus Nostras desiderari partes. Utique licet absentes corpore, cogitatione tamen atque animo vobiscum erimus, vosque consilio atque auctoritate opportune iuvabimus. Quapropter animose suscipite, quod suadente Ecclesiae patriaeque vestrae amore imponimus vobis onus: ceterum conquiescite in bonitate providentis Dei, cuius tempestivum auxilium non defuturum Galliae, omnino confidimus.

Iamvero quibus criminationibus religionis hostes decreta haec mandataque Nostra sint excepturi non difficile est prospicere. Contendent persuadere populo: nequaquam Nos Ecclesiae Gallicae salutem spectasse tantum; aliud etiam, alienum religione, habuisse propositum: invisam Nobis esse in Gallia formam Reipublicae, eiusque evertendae Nos gratia velificari studiis partium: ea Nos abnuisse Gallis, quae non invite Apostolica Sedes aliis concessisset. Ista Nos et similia, quae, ut licet e certis quibusdam indiciis cernere, late ad irritandos animos spargentur in vulgus, iam nunc indignando denuntiamus esse falsissima, vestrumque, Venerabiles Fratres, et bonorum omnium erit redarguere, ne scilicet imperitos ignarosque decipiant. — Nominatim vero quod ad illud attinet, faciliorem se alibi Ecclesiam impertivisse in causa simili, monstretis oportet, hoc eam fecisse, quum diversa prorsus verterentur momenta rerum, quumque praesertim divinis Hierarchiae rationibus aliquo saltem modo consultum esset. Quod si quaepiam civitas ita ab se segregavit Ecclesiam, ut plenam ei communis libertatis copiam fecerit, liberumque in propria bona arbitrium reliquerit, non uno

ZEN. Unde versus in luctum dies?
Frater, quid atra purpuram obtendit chlamys?
LONG. Haud exuenda, donec hostilem bibat
Ebria cruorem. Potuit hoc, potuit nefas
Pelagius? O mordacis invidiae malum!
Longinus, orbis lumen, Augusto satus
Regumque frater, vile iam sortis probrum,
Iam ludus aulae, saeculi risus ferar:
Ferar procacis praeda Pelagii. O scelus!
Haec cernis? haec tueris? haec, frater, probas?
Emorior ira.
ZEN. Frater age, animos cape,
Seque intus ipse frangat irarum tumor,
Labem negati decoris haud tardus luet.
Ne metue: reges nemo securus diu
Lacessit. Alte vulnus in venis latet;
Aeternus iras pascit ultrices dolor:
Petet ille noctis regna; tu regni thronum.
LONG. Sed quando petet? O laetus in poenas furor!
ZEN. Dant odia tempus.
LONG. Odia privatus gerat,
Rex tela et ictum. Fossus actutum ruat,
Annuere regi quisquis oranti negat.
Quid temporis opus?
ZEN. Tela, nisi tempus regat,
Feriunt vibrantem.
LONG. Certus irarum est locus.
ZEN. Incertus ictus.
LONG. Sors tamen certum facit.
ZEN. Fortuna caecas caeca iaculatur faces.
LONG. Non ubi nocendum est. Caeca quos feriat videt.
ZEN. Et te videbit.
LONG. Semper arrisit mihi.
ZEN. Arridet illa saepe, cui pestem parat.
LONG. Fortuna nostrum, qua volet iugulum premat,
Dum pariter hostem perdat.
ZEN. Incautas alis
Violentus iras, stulta vindictae est sitis,
Dum pereat hostis, ipse si simul peris.
Prudentis ille nomen ultoris feret,
Qui laesus, odia, recipit in tutum prius;
Tunc ultus hostem, quando praecipitem super
Positus ruinam, victor applaudit sibi.
LONG. Si trahimus iras, placat iratum mora.
ZEN. Ubi mitis ira est. Alta si rabies sedet,
Spatio tumescit.
LONG. Fama vindictae perit,
Si clam prematur hostis.
ZEN. Ultorem tamen
Tacita voluptas pascit.
LONG. Ignavum reor
Quisquis latente vulnus infligit manu.
ZEN. Qui tutus hostem stravit, ignavum nega.
LONG. Palam prematur, probra qui palam vomit.
ZEN. Hostem docet cavere, qui palam ferit.
Cum tonuit axis, monstrat exitium fragor,
Cunctique fugimus. Fulmen, ubi silet, nocet.
LONG. Quid frena rerum, sceptra quid mundi geris
Si sit timendum?
ZEN. Magna Pelagium tegunt
Praesidia, virtus, mentis ingenuae nitor,
Integra labis vita, vox sensu gravis,
Tumultuosis pulcher in rebus tenor,
Amor senatus pariter et vulgi favor.
Hoc si revellas columen, impulsu pari
Labefacta regni culmina ruinam trahent.
LONG. Quae sic timemus, morte properata ruat.
Causam requiris? Colitur et vulgo placet.
Ars una regum est, metere surgentes nimis.
Nisi celsa regni capita decutias, brevi
Summum superbo vertice aequabunt caput.
Sed nec timendum plebis aut procerum reor
Usquam favorem. Saepe quem stantem colunt,
Fugiunt cadentem. Cedrus uti verno stetit
Apice decora, placuit: ubi ferro eruta
Traxit ruinam, pastor obtrivit pede (1).

SCENA IV.

URBITIUS, ZENO, LONGINUS, SEBASTIANUS, ANASTASIUS.

SEB. Auguste, propius clangit.
ZEN. Armorum fragor?
SEB. Sonuere litui.
ZEN. Vivus in tumultum feror.
Fer arma, frater.
SEB. Ducit aeratas procul
Aquila catervas.
LONG. Pestis et aquilam premat.
Simul et catervas, Zeno, praesidium para.
Per stagna Ditis pereo. Praesidium? Nisi
Phlegetonte rupto torva Furiarum cohors
Succurrat, orcum iuro, praesidii parum est (2).
URB. Ad arma, Caesar!
LONG. Arma te dira obruant.
ZEN. Quid arma clamas?
URB. Terra quadrupedum gemit
Calcata passu.
ZEN. Latera quadrupedum crepent!
LONG. Rumpantur equites!
URB. Pulvis eripuit polum;
Harmatius urbem repetit, et bello inclytam
Cogit phalangem victor.
ZEN. Attonitum quatis.
Quid si parenti natus occurrat suo
Basiliscus aula pulsus, excussus throno,
Irrisus, exsul, foedus aerumnis puer?
O quantus animum punget iratum dolor!
Ius arma repetent: regiam assultu premet.
Quid rebus animi, frater, ambiguis sedet?
LONG. Dolis agendum est.
ZEN. Fare, quis doli modus? (3)
ANAST. Caesar, propinquant arma.
ZEN. Quid, bubo, gemis?
ANAST. Tonat heu sonore pulsa vicino tuba!
Repetere sceptra rumor Harmatium canit.
Cavete, reges.

(Ad proximum numerum).

(1) *Prodit Sebastianus.*
(2) *Intrat Urbitius.*
(3) *Prodit Anastasius simplicitatem simulans.*

Antonius Sabatucci, archiepiscopus Antinoen., Internuntius Apostolicus apud Argentinam, Uruguayanam et Paraguayanam civitates; Iulius De Wagner, Comes, legatus extraordinarius Monacensis; emus vir Vincentius Card. Vannutelli, Pontificius legatus apud Eucharisticum omnium gentium conventum, qui proxime Tornaci erit; excmus v. Rodericus de Figueros y Torres, Hispanorum legatus apud Apostolicam Sedem; excmus v. Camillus Rospigliosi, Princeps Urbanus, Pontificiae nobilium stipatorum cohortis dux; Vincentius Stelluti Scala, Comes; r. p. Franciscus Vido, Praefectus genlis Congnis Cleric. Regul. Ministrantium infirmis; r. p. Ioannes Kasprzycki, Praepositus genlis Congnis e Resurrectione D. N. I. C.

Pontificiae electiones.

Excmus v. Petrus Xaverius Mugabure, episcopus Sagalassen., archiepiscopus Tokien. dicitur.

Rmus vir Ioannes Andreas Masera, vicarius genlis Fossanen., episcopus Bugellen. creatur.

Vita functi viri clariores.

Lamae, in Africae oppido, P. Leander a Virgine Perdolente ex Ordine SS. Trinitatis pro redemptione captivorum, Praefectus Apostolicus regionis Benadir, annos natus XXXIV.

Varia.

Die XXVIII mens. Iulii Pontifex epistolam encyclicam mittit ad episcopos Italiae de cleri disciplina.

— d. IX mens. Augusti « Pontificia Capella » habetur in Xystino sacello ob expletum feliciter a SSmo tertium Pontificatus annum.

— d. XIII vulgantur litterae a Galliae Episcopis ad Pontificem missae post latas illic leges in Christi religionem. Pontifex iis respondet encyclica epistola, quam integram in hoc *Vox Urbis* fasciculo referimus.

ANNALES.

Russicae res.

Rationi illi morem gerentes, cui assuevimus, nullius partis studio commoveri, et libertate simul cum iustitia uti, quae a dimisso Russico popularium coetu, cui nomen *Duma*, evenere, brevi colligimus. Legatorum igitur plures Viborgi in urbe Finlandiae convenere, ut populum hortarentur ad vectigalium solutioni abnuendum delectuque habendo sese abstinendum. Provocatio haec vero vana videbatur, quum ex improviso tum terrestres, tum navales copiae, quibus fidebatur ad publici ordinis tutelam, ipsae contra rebellionis quasi centrum, in Balticis provinciis praesertim, ita factae sunt, ut ad eas opprimendas armis uti oportuerit. Successit per aliquot dies quietis satis, ea fortasse de causa quod indicta omnium operariorum ab operibus ex condicto desertio longe accidit quam eius fautores sperabant. Nunc denique factiosorum furor eo se convertit, ut terrorem populi incitaret, incendiarias pilas hac illac iaciens ruinas rerum et hominum caedes procurans.

Graecorum Bulgarorumque discordiae.

Non tamen Russicum solum unum sanguine recens rubuit. Lucta enim, quam iamdiu Bulgari commiserunt in Graecos Macedoniam incolentes ad vim transivit, Philippopoli praecipue in urbe, et per Rumeliam provinciam, ubi Graecorum bona ipsaeque personae violata sunt, eoque deventum est ut Anchialum oppidum ligno exstructum flammis traditum fuerit omne, praeter Rumeliorum vicum, qui armata manu, quibus ignis pepercisset, Graecos insequi dicebantur. Quidquid fuit, id certum est, legatos omnium gentium Rumeliae addictos protestationes apud gubernium illud emisisse de istiusmodi sceleribus, indeque sperandum fore ut, pro humanitate saltem, efficaciter provideatur.

Regale colloquium.

In tot tantisque belli rumoribus Guilelmus, Germanorum Caesar, atque Eduardus, Anglorum, aliquod pacis signum attulere. Qui quum una convenissent Cronberg in urbe diuque essent comiter colloquuti, tutius indicium praebuerunt concordiae duorum populorum, quam infirmatam diaria postremis hisce temporibus dictitabant.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS.

In **Anglia** de exercitus reformatione deque navalibus operibus remissius producendis disceptatum, parte illa gubernio obstante quam « conservatricem » vocant. Constitutio quoque pro Transvaaliana terra lata.

In **Bavaria**, lege de aquis adprobata, coetus dimissus.

In **Peruviana republica** sessiones incoeptae praesidis litteris, civitatis res secundas esse affirmantis et amicitiam nunciantis cum ceteris australis Americae nationibus.

In **Serbia** administris commissum feriendi pro tempore commerciorum foedera cum exteris populis.

PER ORBEM.

Die XXI mens. Iulii MDCCCCVI Yokohama in Iaponica urbe incendium aedes ad mille numerum vorat.

In nordica Germania atra procella ruinam necesque procurat.

— die XXIV Vindobonae Ferdinandus von Saar poeta misere sibi mortem consciscit.

— die III mens. Augusti Mediolani in artium omnium exhibitione incendium, qua de causa ortum ignoratur, aedificium plane absumit ubi res omnes ad exornandum ab Italis Hungarisque perfectae ostendebantur. Damna ad centies et quindecies centena millia libellarum computantur. Minime vero inde fracta Italorum virtute, vix remotis ruinis ad novam eiusmodi rerum exhibitionem manus admoventur.

— die V Italica vectoria navis vapore acta, cui *Sirius* nomen, Australis Americae iter ingressa, quum ad Palos promontorium pervenisset, scopulum sub aqua latentem offendit, atque discinditur. Miserorum viatorum plures merguntur, inter quos excmus episcopus Belemen de Para in dioecesim suam ab Urbe revertens.

— die VIII ex Aloisiana septemtrionalis Americae civitate nunciatur Colorado flumen ob ingentes pluvias e limitibus hinc inde exisse vique sua laeta sata, armenta ipsosque infelices incolas in ruinam traxisse.

— die IX tempestates Rhetiam late pessumdant.

— die XVII terraemotus ingens Valparaiso aliasque Cilenses urbes subvertit. Incendia quoque inde feruntur exorta damna et caedes adaugentia.

AENIGMATA.

I (vulgo *Rebus*).

O NE AS ; RA ES
BE BI RA
RA

II.

A I. B. PESENTI PROPOSITUM.

Et pueris placet et senibus tenerisque puellis;
cara tibi res est; est quoque cara mihi.
A capiti adiicias, et ponet in arbore nidum
et dabit e tenui gutture dulce melos.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet I. B. FRANCESIA comoediam latinis versibus scriptam, cui titulus:

SATURIO.

Aenigmata an. IX, n. VI proposita his respondent:

1) Omen-Nemo; 2) Eva-Ave.

Ea rite soluta miserunt:

And. Pápay, *Pruzsina*. — Petrus Tergestinus. — Alex. P. Gest, *Trentonio*. — I. Ortiz, *Morelia*. — F. Arnori, *Mediolano*. — Alois. Cappelli, *Senis*. — Renk par., *Davenport*. — Ern. Frè, *Vercellis*. — F. Guerra, *Aletio*. — Arn. Blekman, *Haga*. — Collegium Scholarum Piarum, *Stella*. — Rich. Brondel, *Brugis*. — Am. Robert, *Marieville*. — G. Müller, *Berolino*. — I. Walter, *Neo-Eboraco*. — V. Bonaiuti, *Roma*. — Call. Amalberti, *Albio Intemelio*.

Sortitus est praemium:

G. MÜLLER,

ad quem missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus:

DE POETIS ET NUMERIS LATINIS.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Socios et lectores admonere iuvat, libros recens editos atque ad nos missos ut in Voce Urbis eorum notitia detur, apud administratorem nostrum, nisi contra aperte declaretur, minime venumdari. Si quis igitur alterum eorum sibi cupiat, petat necesse est ab editore, quem semper indicamus.

GERMAIN A. **L'influenza di S. Francesco su la civiltà e su le arti.** - Romae edid. Desclée, Lefebvre et soc., 1906. (Ven. lib. 0,60).

De lingua Polonica in Ecclesiis Lithuaniae. Supplex libellus Suae Sanctitati Pio X Papae omnibusque S. R. Catholicae Ecclesiae Cardinalibus a Lithuanis oblatus. - Caunae edit. 1906. (Ven. r. 1, k 25).

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis*, Phil. Cuggiani.